

2.11.2012

Dnrot 4386/4/11 ja 2052/4/12

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

PÄÄMIEHEN EDUN TOTEUTUMINEN EDUNVALVONNASSA

1 KANTELUT

Kantelija pyysi jäljempänä mainituissa kirjeissään eduskunnan oikeusasiamiestä tutkimaan Espoon oikeusaputoimiston (nykyisin Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimisto) yleisen edunvalvonnan ja Espoon maistraatin (nykyisin Länsi-Uudenmaan maistraatti) holhoustoimen menettelyä.

Kantelija oli jo aiemmin 14.3.2011 kirjoittanut oikeusasiamiehelle edunvalvojastaan. Tuolloin asiaa ei otettu tutkittavaksi, koska se oli vireillä maistraatissa (oikeusasiamiehen vastaus 17.3.2011, dnro 1007/4/11). Maistraatti toimitti 9.6.2011 oikeusasiamiehen kansliaan tiedoksi ratkaisunsa kantelijan maistraatille osoittamiin selvityspyyntöihin (8.6.2011).

Dnro 4386/4/11

Kirjeessään 27.11.2011 kantelija ilmaisi edelleen yleisen edunvalvonnan osalta tyytymättömytensä muun muassa siihen, että hänelle ei ollut erikseen ilmoitettu edunvalvojan vaihtumisesta, hänellä ei viranhaltijoiden vaihtumisen johdosta ollut useisiin kuukausiin ollut edunvalvojaa ja hänen taloudellinen tilanteensa oli edunvalvonnan vuoksi koko ajan heikentynyt. Kantelija ihmetteli, miten aiemmat edunvalvojat olivat saaneet varat riittämään kohtuulliseen elämiseen mutta nyt ei niin enää ollut, vaikka ulosoton lakkaamisen jälkeen varoja olisi tullut jäädä enemmän käytettäväksi. Kantelija myös epäili, että hänelle kuuluvia etuuksia oli jäänyt hakematta. Vielä kantelija oli tyytymätön siihen, että häneltä oli useita kertoja jäänyt käyttövaroja saamatta.

Maistraatin osalta kantelija katsoi, että se ei ollut asianmukaisesti valvonut edunvalvojan toimintaa. Hän toi esiin sen, että kesällä 2011 käyttövaroja oli edelleen jäänyt maksamatta siitä huolimatta, että maistraatti oli jo aiemmin huomauttanut edunvalvojaa käyttövara-asiassa.

Lisäkirjeessään 19.1.2012 kantelija toi esiin muun muassa osakkeiden myymiseen, hoitotuen ja virkistäytymisrahan käyttöön sekä käyttövaroihin liittyviä seikkoja. Lisäkirjeessään 1.2.2012 hän toi uudelleen esiin edunvalvojan vaihtumisesta tiedottamisen.

Dnro 2052/4/12

Kantelija teki 27.5.2012 oikeusasiamiehelle uuden kantelun, joka koski hänen nykyistä edunvalvojaansa, Asianajotoimisto Fagerholm-Mårdin yleistä edunvalvojaa. Kantelija oli tyytymätön käyttövarojen saamatta jäämiseen ja epäili edunvalvojan olevan haluton hakemaan päämiehelle kuuluvia etuuksia. Kantelija myös uudisti aiemman kantelunsa tuoden esille käyttövarojen määrän vähenemisen, viivyttelyn osakkeiden myymisessä ja etuuksien hakematta jättämisen.

RATKAISU

3.1

Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston yleisen edunvalvonnan menettely

3.1.1

Edunvalvojan vaihtumisesta ilmoittaminen

Yleisen edunvalvojan selvityksen mukaan päämiehille ilmoitetaan edunvalvojan yhteystietojen muutoksesta (jos esimerkiksi puhelinnumero vaihtuu), ja päämies saa aina edunvalvontatoimistosta tiedon hänen asioitaan hoitavista henkilöistä.

Käytettävissäni olleen aineiston perusteella jää epäselväksi, ilmoitetaanko päämiehelle vain edunvalvojan yhteystietojen, kuten puhelinnumeron, muuttumisesta muttei lainkaan viran hoitajan vaihtumisesta, jos mainitut yhteystiedot muuten pysyvät ennallaan.

Mielestäni viranhoitajan vaihtumisesta ilmoittaminen päämiehelle on hyvän edunvalvontatavan mukaista siitäkin huolimatta, että tilanteessa, jossa viran hoitaja vaihtuu useasti ja päämiehiä on paljon, ilmoittamisesta ehkä koituu aina kertaluontoisesti ylimääräistä työtä. Koska kyse on kuitenkin päämiehen asioiden hoitamisesta julkisena palveluna ja kun yksi edunvalvonnan keskeinen – holhustoimilain 43 §:n kuulemissäännöksestä juontuva – peruseriaate on asioiden hoitaminen yhteistoiminnassa päämiehen kanssa, on tärkeää, että päämies tietää, kuka hänen asioitaan kulloinkin hoitaa. Asiaa ei mielestäni voida jättää vain päämiehen oman aktiivisuuden varaan.

Yhtäältä saamani selvityksen muotoilu ja toisaalta kantelijan omakohtaiset kokemukset viittaavat vahvasti siihen, että viranhaltijan vaihtumisesta ei nyt ollut aina ilmoitettu tai pyritty ilmoittamaan omatoimisesti päämiehille, vaikka tämän tulisi mielestäni olla edellä esittämäni näkökohdat huomioon ottaen hyvän edunvalvontatavan mukainen lähtökohta. Minulla ei käytettävissäni olleen aineiston perusteella kuitenkaan ole edellytyksiä puuttua asiaan enemmän kuin että saatan yleisellä tasolla edellä esittämäni käsityksen edunvalvontatoimiston tietoon.

3.1.2

Oliko kantelija ollut välillä vailla edunvalvojaa?

Maistraatin lausunnon mukaan oikeusaputoimiston 4. yleisen edunvalvojan virassa oli henkilö vaihtunut viime vuosien aikana usein, eikä rekrytoinnin aikana virassa ollut henkilöä. Tämän vuoksi kantelijalle oli maistraatin mukaan saattanut tulla käsitys siitä, että hän oli ollut ilman edunvalvojaa. Tosiasiallisesti muut edunvalvojat olivat tänä aikana hoitaneet myös 4. yleiselle edunvalvojalle kuuluvien päämiesten asioita keskenään tekemänsä ja johtavan yleisen edunvalvojan vahvistaman jakoperiaatteen mukaisesti.

Edellä todetun perusteella katson, että asiassa ei tältä osin ole ilmennyt sellaista, joka edellyttäisi toimenpiteitäni.

3.1.3

Tietojen saaminen edunvalvonta-asiakirjoista

Yleisen edunvalvojan selvityksen mukaan päämiehelle voidaan toimittaa kopio edunvalvontapäätöksestä pyydettyä. Edelleen selvityksen mukaan kantelija on ottanut muun muassa sähköpostitse yhteyttä edunvalvojaan, johtavaan yleiseen edunvalvojaan ja edunvalvontasihteriin ja hänelle on annettu selvitystä tilanteesta aina tiedustelujen mukaan.

Asiaa koskevasta sääntelystä totean, että holhustoimilain 39 §:n 3 momentin mukaan edunvalvojan on pyynnöstä selvitettävä päämiehelleen tämän taloudellista asemaa ja toimenpiteitä, joihin edunvalvoja on ryhtynyt omaisuutta hoitaessaan. Päämiehellä on siten tietojensaantioikeus, mutta tietoja tulee kuitenkin omatoimisesti ensin pyytää edunvalvojalta, jotta tietojenantamisvelvollisuus ajankohtaistuisi.

Edunvalvontaan määrittämistä koskeva päätös ei varsinaisesti ole edellä mainitun lainkohdan tarkoittama tieto tai selvitys edunvalvojan toimenpiteistä, vaan se on edunvalvojan kelpoisuuden määrittävä asiakirja ja perusta niille toimenpiteille, joita edellä mainittu tietojensaantioikeus koskee. Toisaalta tällainen päätös on mielestäni sinänsä luontevaa katsoa päämiehen tietojensaantioikeutta koskevan sääntelyn tarkoittamaksi asiakirjaksi, jolloin tietojenantamisvelvollisuus siitä syntyy päämiehen esittämän pyynnön myötä.

Koska kantelusta ei lähemmin ilmene, milloin kantelija mahdollisesti on tarkoittamaansa asiakirjaa edunvalvontatoimistosta pyytänyt, en voi ottaa asiaan enemmälti kantaa. Tämän vuoksi ja kun kantelija voi halutessaan kääntyä edunvalvontatoimiston puoleen ja esittää asiakirjaa koskevan pyynnön, kantelu ei tältä osin johda toimenpiteisiin.

3.1.4

Päämiehen taloudellisen tilanteen muuttuminen edunvalvonnan aikana

Yleisen edunvalvojan selvityksen mukaan kantelijan varallisuustilanne on koko ajan ollut heikko. Maistraatin lausunnon mukaan vuositilitysten perusteella kantelijan tulot ja etuudet ovat olleet perusteiltaan samat koko edunvalvonnan aikana. Tilitysten perusteella ei maistraatin mukaan ole ilmennyt mitään sellaista, joka osoittaisi kantelijalla olleen kahden ensimmäisen edunvalvojan aikana enemmän etuisuuksia kuin muiden edunvalvojien aikana. Saamissani selvityksissä on muutenkin lähemmin selvitetty kantelijan taloudellista tilannetta ja asioiden hoitamista.

Käytettävissäni olleen aineiston perusteella minulla ei ole yleisellä tasolla aihetta epäillä, että edunvalvojat olisivat laiminlyöneet tehtäviään tavalla, josta olisi yleisesti ottaen seurannut edunvalvojien viaksi luettava kantelijan taloudellisen tilanteen heikkeneminen. Seuraavassa tarkastelen kuitenkin vielä lähemmin yksittäisiä kantelussa esiin nostettuja väitteitä.

3.1.5

Etuuksien hakeminen

Yleisen edunvalvojan selvityksen mukaan kantelijalle oli haettu kaikki hänelle kuuluvat etuudet. Toimeentulotukea oli haettu jatkuvasti. Maistraatin lausunnon mukaan kantelija on saanut kuukausittain työkyvyttömyyseläkettä, kansaneläkettä ja asumistukea. Kansaneläke sisältää myös hoitotuen. Maistraatille toimitettujen vuositilien mukaan kantelija on saanut vuosittain myös toimeentulotukea. Lisäksi hänelle on maksettu suurten lääkemenojen korvausta. Maistraatin käsityksen mukaan edunvalvoja on hakenut ne etuudet, joihin kantelija on ollut oikeutettu.

Asiaa koskevasta lainsäädännöstä totean, että holhustoimilain 29 §:n 1 momentin mukaan edunvalvojalla on kelpoisuus edustaa päämiestään tämän omaisuutta ja taloudellisia asioita kos-

kevissa oikeustoimissa, jollei tuomioistuin ole tehtävää antaessaan toisin määrännyt tai jollei toisin ole säädetty. Tästä ja holhoustoimilain keskeisimmästä periaatteesta eli päämiehen edusta huolehtimisesta seuraa, että edunvalvojan tulee huolehtia muun muassa siitä, että päämies saa hänelle lain mukaan kuuluvat etuudet ajallaan, jotta päämiehen perusturva ei vaarantuisi.

Käytettävissäni olleen aineiston perusteella minulla ei ole aihetta epäillä yleisen edunvalvojan laiminlyöneen kantelijalle kuuluvien etuuksien hakemista. Tämän vuoksi kantelu ei tältä osin johda toimenpiteisiin.

3.1.6

Osakkeiden vaikutus etuuksiin

Yleisen edunvalvojan selvityksen mukaan kantelijalle oli jatkuvasti haettu toimeentulotukea, mutta tuen saamista oli kuitenkin vaikeuttanut se, että kantelija oli omistanut osakkeita, joita ei kuitenkaan ollut voitu myydä osakekirjojen kadottua. Edunvalvoja oli hakenut käräjäoikeudelta osakkeiden kuolettamispäätöksen, joka oli saatu kuulutuksen jälkeen tammikuussa 2012.

Maistraatin lausunnon mukaan osakkeet on myyty 25.4.2012. Maistraatin käytössä olleiden neljän toimentulotukipäätöksen mukaan toimeentulotukea ei ollut evätty sillä perusteella, että kantelija oli omistanut osakkeita. Kahden päätöksen osalta maistraatti on tuonut esiin, että toimeentulotuki oli evätty sillä perusteella, että kantelijalla oli ollut toimeentulotukilaskelman perusteella ylijäämää. Laskelmassa ei ollut huomioitu kantelijan osakeomistuksia. Tämän perusteella voidaan maistraatin mukaan todeta, että osakkeiden myymisen viivästyminen ei ollut vaikuttanut kantelijan mahdollisuuteen saada toimeentulotukea. Ottaen huomioon, että osakkeiden kuolettaminen on aikaa vievä toimenpide eikä siitä ole esitetty näyttöä, että osakkeiden omistuksesta olisi ollut kantelijalle taloudellista vahinkoa, maistraatti ei ole löytänyt edunvalvojan toiminnasta huomautettavaa.

Totean nyt olevan sinänsä selvää, että osakkeiden myymiseen oli kulunut huomattavan kauan aikaa. Saamissani selvityksissä asian käsittelyvaiheisiin ei ole juurikaan otettu kantaa. Kantelun perusteella asia näyttäisi tulleen vireille vuonna 2010, ja saamani selvityksen mukaan osakkeet oli myyty 25.4.2012. Osakekirjojen kuolettamismenettelyn ja uusien osakekirjojen hankkimisen vaatima aika ei mielestäni välttämättä täysin selitä sitä, miksi asia oli kestänyt näinkin kauan. Osaltaan viipymiseen oli nähdäkseni saattanut hyvinkin vaikuttaa se, että yleisen edunvalvojan viran hoitaja oli välillä vaihtunut.

Toisaalta ajan kulumisella ei nyt mielestäni vielä sinänsä kuitenkaan ole ratkaisevaa merkitystä, ellei nimenomaan edunvalvontatoimiston mahdollisesta passiivisuudesta johtuneesta viivästymisestä voida katsoa aiheutuneen päämiehen edun vastaisia seurauksia. Tällaisena tilanne näyttäytyisi, jos osakeomistukset olisivat vaikuttaneet päämiehen mahdollisuuteen saada esimerkiksi toimeentulotuesta annetun lain mukaista viimesijaisena etuutena maksettavaa toimeentulotukea.

Asiaa koskevasta sääntelystä totean, että toimeentulotuesta annetun lain 6 §:n mukaan toimeentulotuen määrä on tämän lain mukaan määriteltyjen menojen sekä käytettävissä olevien tulojen ja varojen erotus. Saman lain 20 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan päättäessään toimeentulotuen myöntämisestä toimitelin voi samalla määrätä, että toimeentulotuki tai osa siitä peritään takaisin tuen saajalta, jos hänellä on tuloja tai varoja tai oikeus elatusta turvaavaan etuuteen, mutta tulot, varat tai etuus eivät ole tukea myönnettäessä hänen määrättävinään tai hän ei muusta syystä voi niitä silloin käyttää.

Toimeentulotuen hakijan osakeomistukset ovat lähtökohtaisesti merkityksellisiä arvioitaessa hänen oikeuttaan toimeentulotukeen. Nyt tilanne on kuitenkin ollut se, että osakekirjat olivat kadonneet – syystä, johon en käytettävissäni olleen aineiston perusteella voi ottaa enemmälti kantaa – ja niiden kuoletus samoin kuin uusien osakekirjojen hankkiminen oli tullut ajankohtaiseksi.

Näissä olosuhteissa osakkeet eivät siten tosiasiallisesti ole olleet toimeentulotuesta annetun lain tarkoittamalla tavalla päämiehen käytettävissä tai määrättävissä, eikä osakeomistus sinänsä käsitykseni mukaan nyt ollut muodostunut esteeksi toimeentulotuen hakemiselle tai myöntämiselle. Kuten maistraatin lausunnosta ilmenee, toimentulotukea ei ollut evätty osakeomistusten vuoksi. Siihen en käytettävissäni olleen aineiston perusteella kuitenkaan voi ottaa kantaa, oliko joku edunvalvojistakin jossakin vaiheessa mahdollisesti ollut siinä käsityksessä, että tukea ei ylipäättäen olisi voinut hakea tai saada kyseisten kadonneiden osakkeiden vuoksi. Toisaalta käytettävissäni olleissa selvityksissä on tuotu esiin, että tukea olisi kuitenkin jatkuvasti päämiehelle haettu.

Edellä todetun perusteella asiassa ei tältä osin ilmennyt sellaista, johon minulla olisi perusteita enemmälti puuttua.

3.1.7

Käyttövarojen maksaminen

Yleisen edunvalvojan selvityksen mukaan kesällä 2011 edunvalvontatoimiston henkilöstön poisolot ja uuden asiakashallintajärjestelmän toimimattomuus olivat aiheuttaneet ongelmia käyttövarojen maksussa, vaikka niin ei saisi olla.

Totean, että laissa ei sinänsä ole säädetty siitä, miten usein käyttövaroja tulee päämiehelle antaa, koska tarve vaihtelee päämiehittäin tapauskohtaisesti. Muutenkaan käyttövaroihin liittyvistä menettelyllisistä kysymyksistä ei ole erikseen säädetty. Edunvalvonnan laillisuusvalvonnassa tekemiäni havaintojen mukaan on kuitenkin hyvin yleisesti tapana, että käyttövaroja annetaan päämiehelle esimerkiksi pienemmissä erissä viikoittain tai suuremmissa erissä kuukausittain. Olen edunvalvonnan laillisuusvalvontaa koskevassa ratkaisukäytännössäni korostanut käyttövarojen maksamisen säännöllisyyttä, koska käyttövarat on tarkoitettu nimenomaan päämiehen omaan käyttöön ja niillä on siten suuri merkitys päämiehen elämänlaadun ja arjen suunnittelun kannalta. Yhtä lailla olen korostanut sen merkitystä, että päämies voi luottaa siihen, että käyttövarat maksetaan säännöllisesti sen mukaan kuin ennalta on sovittu. Jos maksatukseen jostakin syystä tulee muutoksia, tästä tulee lähtökohtaisesti ilmoittaa ennalta päämiehelle.

Koska päämiehen käyttövarat ovat jo pitempään olleet – hänen ilmeisen vaikeasta taloudellisesta tilanteestaan huolimatta – osapuilleen samansuuruiset ja niiden maksatus on pääsääntöisesti kyetty toteuttamaan viikoittain, hän on perustellusti voinut olettaa saavansa nuo summat käyttöönsä myös kesällä 2011.

Saamassani selvityksessä on myönnetty, että käyttövarojen maksussa oli ollut ongelmia ja syy tähän oli ollut muu kuin päämiehen taloudellinen tilanne. Toisaalta esitetyt syyt ovat nyt kuitenkin olleet sellaisia, että niitä ei voida lukea yksittäisen edunvalvojan viaksi. Sen sijaan saatan yleisen edunvalvonnan tietoon käsitykseni siitä, että päämiehen etu ei nyt ollut toteutunut asiaankuullavalla tavalla.

3.1.8

Käyttövarojen määrä

Yleisen edunvalvojan selvityksen mukaan kantelijalle oli jatkuvasti pyritty antamaan käyttövaroja niin paljon kuin se kulloisessakin tilanteessa on ollut mahdollista. Käyttövaroja oli kuitenkin kanteijan varallisuustilanteen tiukkuuden vuoksi jouduttu supistamaan.

Maistraatti on viitannut kantelijalle antamaansa vastaukseen 8.6.2011. Siinä maistraatti totesi muun muassa, että edunvalvojan tehtäviin kuuluu päämiehen taloudellisten asioiden hoitaminen käsittäen myös laskujen ja velkojen maksamisen. Edunvalvojan tulee kuukausittain huomioida päämiehen taloudellinen tilanne siten, että hän saa tarpeisiinsa ja muihin olosuhteisiin nähden kohtuullisena pidettävän määrän käyttövaroja. Maistraatilla ei vastauksensa mukaan ollut huomautettavaa edunvalvojan toiminnasta. Lisäksi maistraatti toi esiin, että maistraatilla ei ole toimivaltaa määrätä, minkä suuruinen käyttövaran on euromääräisesti oltava.

Minulle antamissaan lausunnoissa maistraatti on lisäksi todennut, että edunvalvoja oli antanut päämiehelle rahaa sen mukaisesti kuin siihen oli ollut varaa. Edunvalvojan valvonnassa olevalle tilille ei ollut jäänyt säästöä, ja joidenkin laskujen maksupäivää oli jouduttu siirtämään, koska eräpäivänä ei aina ollut riittävästi varoja. Päämiehellä oli ollut satunnaisesti laskuja ulosotossa. Joidenkin laskujen peruste oli syntynyt ennen edunvalvontaa, joidenkin taas edunvalvonnan aikana. Kaikkina kuukausina eläkettä ei ollut ulosmitattu. Tällöinkään säästöä ei kuitenkaan ollut syntynyt, vaan kaikki varat oli käytetty joko laskujen maksamiseen tai ne oli annettu päämiehelle käyttövaroina.

Asiaa koskevasta sääntelystä totean, että holhustoimilain 38 §:n 1 momentin mukaan päämiehelle on jätettävä hänen tarpeisiinsa ja muihin olosuhteisiin nähden kohtuullisena pidettävä määrä käyttövaroja. Sinänsä en voi ottaa kantaa siihen, mikä käyttövarojen määrän tulisi kulloinkin olla. Todettakoon myös, että laissakin on vain hyvin niukasti ohjeita käyttövarojen määrän arvioimisen varalle. Kyse on aina tapauskohtaisesta harkinnasta, jossa on otettava huomioon muun muassa ne olosuhteet, joissa päämies elää, sekä ne tottumukset, jotka hän on elämänsä aikana omaksunut. Lisäksi käyttörahan määrä riippuu luonnollisesti myös päämiehen tulojen ja menojen määrästä. Päämiehen taloudellinen tilanne voi nimittäin olla sellainen, että se ei mahdollista varojen antamista siinä määrin kuin päämies itse toivoisi. Jos päämiehen taloudellinen tilanne on heikko, edunvalvonta ei voi siihen lähtökohtaisesti vaikuttaa muuten kuin esimerkiksi huolehtimalla päämiehelle kuuluvien etuuksien hakemisesta.

Edunvalvojan tulee yhtäältä huolehtia päämiehen laskujen maksamisesta, toisaalta hänen tulee huolehtia päämiehen perusturvasta. Jos päämiehen taloudellinen tilanne on heikko, edunvalvonta on haasteellinen tehtävä, jossa joudutaan hakemaan tasapainoa perustarpeista huolehtimisen, erääntymässä olevien ja ehkä jo erääntyneiden laskujen maksamisen sekä laissa päämiehelle turvattujen käyttövarojen antamisen välillä.

Kaiken kaikkiaan käyttövaroja koskeva sääntely jättää sijaa edunvalvojan harkinnalle. Lainvastaista ei sinänsä ole pienentää käyttövarojen määrää, kunhan siihen on olemassa päämiehen olosuhteiden näkökulmasta hyväksyttävät perusteet ja päämiestä ennalta informoidaan asiasta.

Edunvalvoja ensi sijassa valvova maistraatti valvoo vuositilintarkastuksen yhteydessä mutta myös päämiehen yhteydenottojen perusteella käyttövarojen antamisen asianmukaisuutta. Maistraatilla ei nyt ole ollut asiaan huomautettavaa.

Käytettävissäni olleen aineiston perusteella asiassa ei ole ilmennyt aihetta epäillä edunvalvojan menetelleen lainvastaisesti tai ylittäneen harkintavaltaansa käyttövarojen määrää arvioidessaan mukaan lukien niiden määrän vähentäminen päämiehen taloudellisen tilanteen perusteella.

Eri asia on, onko käyttövarojen määrän pienentämisen peruste kyetty esittämään päämiehelle riittävän selkeästi.

Viimeisimmässä vastineessaan kantelija on edelleen sitä mieltä, että yksikään selvitys tai lausunto ei ole vastannut oleelliseen ja kanteluun johtaneeseen kysymykseen eli siihen, miksi kantelijalle oli kahden ensimmäisen edunvalvojan aikana kyetty antamaan käyttövaroja 400–500 euroa kuukaudessa, kun taas nykyisin käyttövarojen määrä on vain 320 euroa kuukaudessa. Johtavan yleisen edunvalvojan maistraatille antamasta selvityksestä 19.5.2011 ilmenee sinänsä, että käyttövaroja oli alennettu 100 eurosta/viikko 90 euroon/viikko, mikä oli osaltaan helpottanut hieman laskujen maksuvaratilannetta. Yleisen edunvalvojan selvityksestä maistraatille 23.3.2011 puolestaan ilmenee, että laskujen eräpäiviä oli jouduttu siirtämään käyttövarojen maksun turvaamiseksi. Tämän perusteella ei siten mielestäni ole poissuljettu esimerkiksi sellainen arvio, että suurempien käyttövarojen aikana laskujen maksaminen oli ollut nykyistä vieläkin haasteellisempaa, mikä taas ei välttämättä ehkä ollut lainkaan näyttäytynyt päämiehelle kuin vasta siinä vaiheessa, kun käyttövaroihin oli lopulta jouduttu puuttumaan ulkopuolisista menoista paremmin selviämiseksi. Käytettävissäni olleissa asiakirjoissa on myös sinänsä perusteellisesti tuotu esiin päämiehen taloudellista tilannetta kuvaavia tekijöitä. Toisaalta maistraatti on tuonut esiin sen, että vuositilitysten perusteella kantelijan tulot ja etuudet ovat olleet perusteiltaan samat koko edunvalvonnan ajan. Kantelija puolestaan on vastineessaan viitannut myös menojen pysymiseen lähes samoina, mikä vuoksi käyttövarojen alentuminen on herättänyt hänessä ihmetystä.

Vaikka olenkin edellä todennut, että minulla ei ole oikeudellisia perusteita puuttua edunvalvojen menettelyyn käyttövarojen määrän osalta, päämiehelle tulisi kuitenkin kyetä mahdollisimman yksityiskohtaisesti selvittämään, mistä tämä hänen mieltään askarruttava ero käyttövarojen määrässä konkreettisesti johtuu. Käytettävissäni olleen aineiston perusteella en voi yksiselitteistä vastausta tähän kysymykseen kantelijalle nyt antaa, eikä se varsinaisesti edes ole minun tehtäväni.

Sen sijaan korostan sitä, että holhoustoimilain 39 §:n 3 momentin mukaan edunvalvojan on pyynnöstä selvitettävä päämiehelle tämän taloudellista asemaa ja toimenpiteitä, joihin edunvalvoja on ryhtynyt omaisuutta hoitaessaan. Käyttövarojen määrän aleneminen on päämiehen näkökulmasta niin merkittävä asia, että toimenpiteen perusteiden selkeyden merkitys korostuu. Korostan myös, että kyse on samalla edunvalvontaa kohtaan tunnettavasta luottamuksesta sekä sen ylläpitämisestä ja edistämisestä.

Saatan edellä esittämäni käsityksen edunvalvontatoimiston tietoon.

3.1.9

Hoitotuen ja virkistäytymisrahan käyttö

Maistraatin mukaan kantelijan vuositilityksistä ei ilmene, että hän olisi saanut erillisenä etuutena kantelussaan mainitsemiaan virkistäytymisrahoja. Maistraatti ei pysty ottamaan kantaa siihen, mitä etuutta kantelija tarkoittaa virkistäytymisrahana. Jos se on ollut sosiaaliviraston myöntämä toimeentulotuki, ei henkilö ole siihen säännöllisesti oikeutettu, vaan se on yleensä harkinnanvarainen tuki.

Tältä osin katson, että minulla ei käytettävissäni olleen aineiston perusteella ole edellytyksiä ottaa asiaan enemmän kantaa.

3.1.10

Muut väitteet

Muilta osin oikeusaputoimiston yleisen edunvalvonnan menettelyssä ei ole ilmennyt sellaista, josta minulla olisi syytä lausua enemmän.

3.2

Asianajotoimisto Fagerholm-Mårdin yleisen edunvalvojan menettely

Yleinen edunvalvoja on antanut selvityksen kantelijan asioiden hoidosta ja päämiehen taloudellisesta tilanteesta. Maistraatti on lausunnossaan katsonut, että sillä ei ole mitään huomautettavaa edunvalvojan toiminnasta.

Käyttövarojen osalta selvityksestä ilmenee, että päämieheltä oli huhtikuussa 2012 jäänyt kaksi kertaa saamatta käyttövaroja ajallaan (16. ja 30.4.2012), koska edunvalvontatilillä ei ollut riittävästi varoja. Päämiehelle oli maksettu erillisestä pyynnöstä 90 euroa ylimääräistä käyttövaraa 5.4.2012, mikä osaltaan oli tiukentanut muiden käyttövarojen maksamista samalla ajanjaksolla. Saamatta jääneet käyttövarat ja lisäksi ylimääräinen summa oli kuitenkin maksettu heti, kun tilille oli tullut tuloja 8.5.2012.

Käytettävissäni olleen aineiston perusteella päämiehelle on maksettu käyttövaroja viikoittain, mutta maksatus oli viivästynyt huhtikuussa kaksi kertaa. Toisin sanoen päämiehelle ei ollut kahteen viikkoon maksettu lainkaan käyttövaroja. Toisaalta hänelle oli huhtikuun alkupuolella maksettu ylimääräinen käyttövara, joka oli määrältään ollut tavanomaisen viikoittaisen käyttövaran luokkaa. Näin ollen rahamääräisesti arvioiden kantelijalta oli kaiken kaikkiaan jäänyt huhtikuun aikana saamatta osapuilleen yhden viikon käyttövaran määräinen summa. Toisaalta hänelle oli seuraavan kuun alkupuolella maksettu huhtikuulla puuttumaan jääneet käyttövarat ja näiden lisäksi ylimääräinen suoritus.

Viittaan ensinnäkin siihen, mitä olen edellä kohdassa 3.1.7 yleisellä tasolla todennut käyttövaroista ja niiden maksatuksesta. Kantelun tai selvityksen perusteella nyt ei ole enemmälti otettavissa kantaa siihen, oliko päämiehelle ennalta ilmoitettu siitä, että huhtikuun jälkimmäisellä puoliskolla käyttövaroja ei voida lainkaan maksaa.

Koska päämiehen käyttövarat ovat jo pitempään olleet – hänen ilmeisen vaikeasta taloudellisesta tilanteestaan huolimatta – samansuuruiset ja niiden maksatus on pääsääntöisesti toteutettu viikoittain, hän on perustellusti voinut olettaa saavansa nuo summat käyttöönsä myös huhtikuun jälkimmäisellä puoliskolla.

Johtopäätökseni on, että päämiehen etu ei nyt ollut käyttövarojen ennakoitavuuden näkökulmasta täysin toteutunut, kun käyttövara oli jäänyt kaksi kertaa saamatta ajallaan. Menettelyn moitittavuuden arvioinnissa olen kuitenkin ottanut huomioon ne tekijät, jotka olivat vaikuttaneet maksamatta jäämiseen.

Saatan edellä esittämäni käsityksen yleisen edunvalvojan tietoon. Samalla kiinnitän yleisellä tasolla hänen huomiotaan niihin näkökohtiin, joita olen edellä kohdassa 3.1.7 käyttövaroista esittänyt.

Muilta osin yleisen edunvalvojan menettelyssä ei ole ilmennyt sellaista, josta minulla olisi nyt syytä lausua enemmälti.

3.3

Länsi-Uudenmaan maistraatin menettely

Kantelijan mukaan maistraatti ei ollut asianmukaisesti valvonut oikeusaputoimiston edunvalvojan toimintaa, kun kesällä 2011 käyttövaroja oli jäänyt maksamatta vielä senkin jälkeen, kun maistraatti oli jo huomauttanut edunvalvojaa tässä käyttövara-asiassa. Maistraatti on tältä osin viitanut edunvalvojan velvollisuuteen tehdä vuosittain tili päämiehen omaisuuden hoidosta. Kantelijan edunvalvonta on alkanut 4.2.2008, mistä lähtien tilit on tarkastettu muistutuksesta. Kantelijan vuoden 2011 alkupuolella tekemän selvityspyynnön johdosta maistraatti on vielä tarkastanut erikseen edunvalvojan toiminnan. Ratkaisussaan 8.6.2011 maistraatti totesi, että edunvalvoja oli hoitanut asioita asianmukaisesti lukuun ottamatta sitä, että edunvalvojan tulisi ilmoittaa päämiehelle etukäteen käyttövarojen pienentämisestä tai sovittujen maksupäivien siirtämisestä. Maistraatin mukaan tämän jälkeen ei ollut aiheutta pyytää erillistä lisäselvitystä edunvalvojalta vaan lakisääteinen valvonta vuosittain muodossa oli katsottu riittäväksi.

Totean, että maistraatti valvoo edunvalvojan toimintaa päämiehen taloudellisten asioiden hoitamisessa ennen muuta vuositilintarkastuksen yhteydessä mutta myös päämiehen yhteydenottojen perusteella. Valvontatoimenpiteiden kohdentaminen jättää sijaa maistraatin harkinnalle. Näin olen myös se jää maistraatin harkintaan, missä määrin maistraatti esimerkiksi ottaa edunvalvojan toiminnan ikään kuin vielä jälkiseurantaan arvioidakseen, miten kanteluratkaisussa annettu ohjaus on toteutunut edunvalvojan toiminnassa.

Nyt maistraatti oli arvioinut lakisääteisen vuositilintarkastuksen olevan riittävä valvonnan muoto kanteluratkaisun antamisen jälkeen. Minulla ei ole perusteita katsoa maistraatin laiminlyöneen valvontavelvollisuuttaan eikä käyttäneen harkintavaltaansa väärin valvontatoimenpiteiden tarpeellisuutta tai kohdentamista arvioidessaan. Tämän vuoksi kantelu ei tältä osin johda toimenpiteisiin.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.1.1, 3.1.7 ja 3.1.8 esittämäni käsitykset Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston yleisen edunvalvonnan tietoon.

Saatan edellä kohdassa 3.2 esittämäni käsityksen Asianajotoimisto Fagerholm-Mårdin yleisen edunvalvojan tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennökset päätöksestäni oikeusaputoimiston johtavalle yleiselle edunvalvojalle ja mainitulle yleiselle edunvalvojalle. Samalla lähetän päätökseni tiedoksi Länsi-Uudenmaan maistraatin holhoustoimen yksikölle.